

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

IBN 'ARABÎ

Legea sacră și calea adevărului / Ibn 'Arabi; trad. din lb. franceză:

Teodoru Ghiondea. – București: Herald, 2022

ISBN 978-973-111-983-0

I. Ghiondea, Teodoru (trad.)

2

NOTA EDITORULUI

Pentru realizarea textului acestei cărți au fost consultate următoarele documente:

Învățatură despre riturile fundamentale în Islam (*kitâbu-l-i'lâm fi-mâ buniya alay-hi-l-Islâm*), traducere în limba franceză de Mihail Vâlsan, traducere în limba română de Teodoru Ghiondea, *Etudes Traditionnelles* nr. 369, ianuarie-februarie, 1962.

Două noțiuni fundamentale: Șari'ah și Haqiqah, traducere în limba franceză de Mihail Vâlsan, traducere în limba română de Teodoru Ghiondea, *Etudes Traditionnelles* nr. 396-397, iulie-august-septembrie-octombrie, 1966.

Texte Tasawwuf despre maestru și discipol: „Sfaturi pentru acela care aspiră” (*Waḥīyah li-l-murīd*), traducere în limba franceză de Mihail Vâlsan, traducere în limba română de Teodoru Ghiondea, *Etudes Traditionnelles* nr. 370, martie-aprilie, 1962.

Despre noțiunea Khalwah („Vidul primordial” și „Retragerea în celulă”), traducerea în limba franceză de Mihail Vâlsan, traducerea în limba română de Teodoru Ghiondea, *Etudes Traditionnelles* nr. 412-413, martie-aprilie și mai-iunie, 1969.

IBN 'ARABÎ

LEGEA SACRĂ ȘI CALEA ADEVĂRULUI

*

CINCI TRATATE FUNDAMENTALE
DESPRE ÎNVĂȚĂTURA TAINICĂ A
ȘCOLILOR SPIRITUALE TRADIȚIONALE
DIN LUMEA ISLAMICĂ

Traducere din limba franceză:
TEODORU GHIONDEA

EDITURA HERALD
București

Despre cum se obțin cele trebuincioase vieții și despre încredințarea la voia lui Dumnezeu (<i>al-kasb wa-t-tawakkul</i>)	87
Despre companie (<i>as-Suhbah</i>)	89
Despre entuziasmul legat de moschee (<i>as-sa'i ilā-masājid</i>)	93
În legătură cu gândurile (<i>al-khawātir</i>)	97
DESPRE NOȚIUNEA DE <i>KHALWAH</i> („Vidul primordial” și „Retragerea în celulă”)	99
Despre abandonarea stării de <i>Khalwah</i> adică despre <i>Al Jalwah</i>	113

ALCHIMIA BEATITUDINII

(*Kīmīyâ al-Sa'âda*)

Prolog	117
--------	-----

PARTEA I

INIȚIEREA ÎN CĂUTAREA HERMETICĂ

CAPITOLUL 1	
Elixirul și cele două căi ale Operei	121
CAPITOLUL 2	
Califatul lui Adam și investitura sufletelor umane	133
CAPITOLUL 3	
Profetul inițiator și cei doi pelerini	139

PARTEA A II-A

MI'RÂJ

CAPITOLUL 1	
Scara cerurilor și cei șapte profeți	147
CAPITOLUL 2	
Itinerarul spiritual al adeptului până la tronul Celui Atotmilostiv (în Șapte Stațiuni epifanice)	199
CAPITOLUL 3	
Dezvăluirea lumii suprasensibile și a tainelor acțiunii demiurgice divine (în cele Șapte Sălașuri ale Înțelepciunii divine)	225
CAPITOLUL 4	
Deznodământul <i>Mi'râj</i> -ului	139
EPILOG	247
BIBLIOGRAFIE	249

ÎNVĂȚĂTURĂ¹ DESPRE EXCELENȚA
RITUALULUI RUGĂCIUNII

(aḡ-Ḥalât)

Shaykh-ul, Imâmul, Cunoscătorul [excelent] practicant și ferm în știința sa, Maestrul Religiei și Vivificatorul cert al *Sunna*-ei, Muhyu-d-Dîn Abû Abdallâh Muhammad Ibn 'Arabî, al-Hâtimî, at-Tâi, al-Andalusî – Fie ca Dumnezeu să ne facă parte de știința sa. Amin! – a spus:

Să știi – și Fie ca Dumnezeu „să-ți adeverească printr-un Duh ce vine de la El”² – că noțiunea de „rugăciune” (*ḥalât*) are trei trepte de aplicare:

1. Executarea elementelor sale constitutive exterioare, respectând tot ceea ce cere învățătura religioasă drept condiții de puritate de diferite ordine [de naturi diferite], precum și toate celelalte prescripții de care depinde validitatea acestui ritual.³

¹ Textul poartă titlul *Waḥîyah muhallât* = „recomandare împodobită” [cu sensurile ascunse, complete].

² Expresie inspirată din Coran; 58,22. Găsim această urare tradițională la începutul învățăturilor autorului nostru.

³ Este vorba despre condițiile referitoare la: starea de puritate a locului în care se oficiază rugăciunea, starea de curățenie a celui care se roagă – vestimentară și corporală –, succesiunea gesturilor, a formulelor rituale etc. Neîndeplinirea acestor „condiții” exterioare poate duce la „invalidarea” rugăciunii. (*N. tr.*)

2. Scrutarea aspectelor de finețe (*daqâiq*) a tainelor acestora (*asrâr*); sub acest raport rugăciunea este „răcoarea Ochiului” (*qurratu-l-Ayn*)¹ și delectarea pură a Tainei intime (*nusratu-s-Sirr*)².

Çalât (Rugăciunea) este *çilah* („acțiunea de a se reuni cu cineva, de a-i da un dar”) și *wuçlah* (joncțiune”). Înțelege, deci, taina unirii (*waçl*)³ și vei descoperi minuni! Câte spirite își vor părăsi corpurile când vor apărea fulgurațiunile epifanice⁴, respirațiile

¹ Expresie care se referă la *hadîth*-ul profetic următor: „Din lumea voastră de aici de jos, trei lucruri am iubit: parfumurile, femeile și răcoarea ochiului meu (consolarea mea) a fost pusă în Rugăciune”.

² Conform acceptării tehnice obișnuite *sirr* desemnează o realitate foarte fină (*latifah*) pusă în inimă, așa cum este sufletul în corp, și care este locul propriu (*mahall* receptacul) contemplării (*al-mushahâdah*), așa cum spiritul (*ar-rûh*) este locul propriu iubirii (*al-mahabbah*), iar inima (*al-qalb*) este locul cunoașterii (*al-ma'rifah*) (*Jurjânî, Ta'rîfât*). Noțiunea de „tăină intimă” a inimii spirituale este de apropiat de expresia augustiniană *abditum mentis*, loc intim al „viziunii” și al „inteligenței”.

³ Termenii *çilah*, *wuçlah* și *waçl* derivați din rădăcina lingvistică *waçala* [W-Ç-L: majoritatea acestor rădăcini sunt triconsonantice – n. tr.] sunt înrudiți cu termenul *çalât*, care, derivă din *çalawa*, rădăcina compusă din aceleași litere așezate în altă ordine.

⁴ În această privință putem cita cu titlu de ilustrare ceea ce povestește în altă parte Shaykh al-Akbar atunci când vorbește despre cunoașterea atinsă de el sub raportul unui anumit „sălaş” inițiativ (*manzil*) numit „sălaşul Ținutului Vast” (*Manzilu-l-Ardi-l-Wâsi'ah*) acesta fiind cuprins într-un sălaş mai mare, numit de el „Sălaşul Simbolurilor” (*Manzilu-r-Rumûz*): „Când am pătruns în acest sălaş, eram la Tunis și s-a produs un strigăt despre care nu am conștientizat dacă a ieșit din mine. Toți cei care l-au auzit fără excepție au căzut secerăți [secătuți]; femeile care se aflau pe acoperișurile caselor vecine pentru a ne privi (făcând rugăciunea) căzură și ele secerate; unii căzură de pe case în curți dar fără a li se întâmpla ceva rău. Eu am fost primul care și-a revenit. Eram în rugăciune, în spatele imâmului; toți fără excepție erau

și suflurile, și câte inimi vor afla viața adevărată în aceste iluminări ale sale!

În „poziția verticală” (*al-qiyâm*) se află taina Subzistenței prin Sine prin care subzistă orice lucru existent (*al-Qayyûm*)¹.

În „cuvintele rostite” (*al-kalâm*) se află taina Celui care rostește pentru Logosul Revelator (*la-Mutakallim*)².

În „înclinare” (*ar-rukû*) se află teofania Imensității incomparabile (*al-Azhamatu-l-fardâniyya*)³.

În „prosternare” (*as-sujûd*) este „proximitatea” (*al-qurb*) pe care o produce coborârea-apropiere (*ad-dunûw*)⁴ și în această proximitate se află ceea ce condeul nu poate descrie. Dumnezeu – slăvit fie

căzuți ca trăzniți, dar după un moment toți și-au revenit. I-am întrebat: «Ce s-a întâmplat cu noi?» Ei îmi răspunseră: «Tu, mai degrabă, trebuie să ne spui ce ți s-a întâmplat căci tu ești cel care ai scos acel strigăt ce a produs ceea ce ai văzut!» Am răspuns: «Pe Dumnezeul meu! Nu știu nici măcar că am scos un asemenea strigăt!»” (*Futûhât*, cap. 22)

¹ Numele divin *al-Qayyûm* este din aceeași rădăcină cu *qiyâm* care înseamnă mai exact „faptul de a se ține în picioare”.

² Raportul etimologic între numele divin *al-Mutakallim* și *kalâm*. Prin termenul *kalâm* se desemnează aici în special „cuvântul divin” reprezentat de versetele coranice recitate în timpul acestei poziții verticale; conform uneia dintre recomandările spirituale, credinciosul trebuie să conceapă că versetele pe care le rostește sunt recitate de către Dumnezeu (în mod precis sub raportul atributului său de *al-Mutakallim*).

³ Această semnificație este ilustrată de formula rostită în poziția înclinată: *Subhâna Rabbi-l-Azhim* = „Slavă Domnului meu Imens (sau Magnific)!”

⁴ Conform unui *hadîth*, „în poziția prosternării adoratorul se află cel mai aproape de Domnul său” în timpul ritualului rugăciunii. Cf. Coran; 96,19: „Prosternă-te și (astfel) apropie-te”. Ideea de *dunûw* se poate aplica, de altfel, atât lui Dumnezeu, cât și adoratorului (Coran; 53, 8-9); am păstrat un sens nedeterminat al frazei.

El! – a spus: „Într-adevăr, la Domnul tău este sfârșitul” (Coran; 53,43)^{1,2}

În „actul mărturisirii” (*at-tashahhud*)³ se află Contemplarea (*al-Mushâhadah*) Mărturisitorului care contemplă (*ash-Shahîd*)⁴. Înțelege, deci, și „trezește-te” (*wa'ntabih*): „Tu ești în Locul Său” (*anta bi-H*)⁵. Și astfel sunt toate fazele ritualului rugăciunii.

În Rugăciune se află „Semne evidente” (*Ayât bayyinât*)⁶ și „Sori care răsar” (*shumûs bâzighât*)⁷.

¹ Aluzie la starea de extincție creaturală realizată în această condiție a cărui finalitate inițiativă este Teofania care identifică.

² *Al-qiya'm – ar-rukû – as-sujûd* (poziția verticală – înclinarea bustului – prosternarea) sunt cele trei poziții fundamentale ale unei „unități de rugăciune” (*rak'a*), fiecare dintre cele cinci rugăciuni zilnice: înainte de răsăritul soarelui (*fajr și subh*), la prânz (*dhuhr*), după amiază (*asr*), la asfințit (*maghrib*) și de noapte (*ishâ*), având între două și patru asemenea unități în regim „obligatoriu” (*fard*) și altele, variabil, „neobligatorii” (*nawâfil*). (*N. tr.*)

³ Este vorba despre formulele rostite în poziția așezat (*julûs*): se mărturisește despre Dumnezeu și despre Profet.

⁴ *Ash-Shahîd*, Mărturisitorul este aici atât un epitet pentru adoratorul care contemplă, cât și unul dintre Numele lui Dumnezeu. Acest termen, ca și termenii de *mushâhadah* și *tashahhud*, este din aceeași rădăcină. Actul adevăratei atestări se bazează pe contemplarea directă a ceea ce se atestă.

⁵ Similitudine verbală găsită pentru a sensibiliza ideea că, de fapt, conștientizarea a ceea ce este esențial și care apare ca o trezire din somnul ignoranței, ajunge la constatarea unei substituții care nu este decât o ipostază a Identității Supreme. Expresia *anta bi-H* se traduce prin „tu ții Locul Său”, „tu ești echivalent cu El”, și în sensul tare, „tu ești El”. Este deci un echivalent circumstanțiat formulei *adwaita Tat tvam asi* = „Tu ești Acela!”

⁶ Această expresie califică puterile intuitive primite ale căror virtuți sunt acelea de a clarifica și scruta diferitele ordine ale realităților tainice sau ascunse.

⁷ „Răsăritul Soarelui” este simbolul manifestării Esenței în conștiința Celui care contemplă. Cf. *ibid.* Pluralul folosit în text se explică prin

Rugăciunea este arena Celor care cunosc (*al-Arifûn*) și viața duhurilor Celor care iubesc (*al-Mahibbûn*)¹.

3. În fine, în Rugăciune se află o taină greu de înțeles, care nu se manifestă și care, totuși, nu este pecetluită [ținută ascunsă]: este aceea a Rugăciunii pe care Însuși Dumnezeu o face (*Çalâtu-l-Haqq*) asupra celui care se roagă.² „Trezește-te, deci” (*fa-ntabih*): „Tu ești în Locul Său” (*Anta bi-H*). Nu fi orb în această privință pentru a nu te lipsi de Taina Supremă (*as-Sirr al-Akbar*). Înțelege, în acest sens, cuvântul divin care a spus: „Este El Însuși Cel care se roagă asupra voastră, ca și Îngerii Săi, pentru ca voi să ieșiți din Întuneric la Lumină” (Coran; 33,42). Or, dă-ți seama, de asemenea, cine este „acela care face această Rugăciune către El” (*muçallî çalâti-Hi*), Rugăciunea lui Dumnezeu – fie El slăvit! Dar nu te lăsa antrenat de acceptările lingvistice directe (*muçallî* semnificând pe orator, „acela care se roagă”, dar și „al doilea cal într-o cursă”)³, căci „piciorul tău va aluneca”

„reînnoirea stării” care presupune viața Esenței pentru Cel care cunoaște atât cât rezidă în condiția umană și care favorizează, mai ales pentru acesta în mod special, practica ritualului Rugăciunii.

¹ Aceste epitete desemnează cele două categorii fundamentale ale oamenilor spirituali care sunt în Islam, analog „Celor care se realizează prin Cunoaștere” și „Celor care se realizează prin Iubire” din spiritualitatea hindusă. [Reamintim că Ibn 'Arabî este numit „Sultanul Cunoașterii”, iar Rûmî, „Sultanul Iubirii”. (*N. tr.*)]

² „Reciprocitatea” aceasta trebuie înțeleasă ca operându-se între cel care se roagă și „aspectul principial al *Extințențiatorului*”; ea nu se manifestă între Esența Absolută și cel care se roagă, ci între acesta din urmă și Fața Sa îndreptată spre manifestarea universală. În fond, rugăciunea ca laudă este un act fundamental prin care se întemeiază însăși existența; a se vedea noțiunea de „realitate muhammadiană”: „realitatea preaslăvirii”, în care actul rugăciunii-adorării este esența actului existențial și vital. (*N. tr.*)

³ Cf. *Futûhât*, cap.67. A se vedea referința textuală în *Nota introductivă*.

după ce a fost ferm, nici de „caii fantastici” (*khayl*) ai interpretării simbolice (*ta'wil*)¹, căci te vei căi. Dimpotrivă, „urmează și apucă” (*ilhaq*) ceea ce [este] Dumnezeu „Adevărul” (*al-Haqq*)², conștientizează și înțelege³.

Reflectează asupra ideii de „a ieși din Întuneric la Lumină”. Ce este Întunericul și ce este Lumina? Înțelege bine aceasta și cercetează în profunzime. Vei afla trei comori (*kunûz thalâthah*) :

1. cea a unirii (*waql*)⁴ cu „taina” Primului Rugător (=Allâh).

¹ Textul conține termenii: *khaylu-t-ta'wil*. Traducerea noastră ține seama de amfibologia [dublul sens] termenului *khayl* care înseamnă la fel de bine „imaginație” și „cai” (substantiv colectiv). Este, în egală măsură și o aluzie la ideea de „cursă de cai” sugerată mai înainte de termenul *muçallî*.

² Nouă similitudine verbală (cei doi termeni în cauză având exact aceleași litere altfel valorizate fonetic) utilizată pentru a sugera că soluția adevărată este: „urmează de aproape” (*ilhaq*) ceea ce spune „Adevărul divin” (*al-Haqq*). Verbul *lahiqa* evocă și el un simbolism al cursei căci *lâhiq* este un sinonim al lui *muçallî* hipic și desemnează deci și el pe „următorul imediat” al unui *sâbiq*, „precedent”.

³ Sensul final al acestui pasaj poate fi precizat astfel: Taina rugăciunii rezidă în faptul că ritualul pe care îl oficiazi din punct de vedere sensibil este, din punct de vedere inteligibil Rugăciunea lui Dumnezeu Însuși al cărui loc tu îl ocupi. Oficiind rugăciunea ta, tu o interpretezi în realitate pe a Lui: Tu „meriți” asta! Conștientizează! Dar pentru ca hierofania profundă a *çalât* să fie efectiv celebrată și realmente operată, urmează îndeaproape Cuvântul Adevărului, ca o teofanie al cărui interpret în mod necesar divin ești: dacă nu ești decât un interpret uman, atunci nu vei oficia Rugăciunea Sa, și nu îți vei împlini datoria [ministeriul]; atunci rugăciunea va rămâne pe una sau alta dintre treptele precedente [inferioare] unde va realiza mai mult sau mai puțin adevărurile proprii acestora.

⁴ *Waql* este tehnic definit ca „a fi sesizat de ceea ce scăpa, desemnarea primei deschideri intuitive” (*Futûhât*, cap.73, q. 153).

2. ștergerea (*mahw*)¹ în ceea ce privește ființa ta, prin El și în Taina Sa: ceea ce este o indicație în privința separării (*infiçâl*) tale de tine.

3. identificarea (*ittihâd*)² ta cu Totul și identificarea Totului cu tine. Astfel tu ești Totul și Totul ești tu.

Într-adevăr, în Rugăciune au loc numeroase epifanii (*tajalliyyât*), după numărul de Litere constitutive ale Numelor Excelente ale lui Dumnezeu (*Asmâu-llâhî-l-Husnâ*)³. Acest registru [caiet] (*defter*) nu va putea să le primească pe toate și nici măcar pe una dintre ele. Aici noi am intenționat să facem să se oglindească fugitiv (*talwîh*) ceea ce este indispensabil să se știe în fapt despre manifestările perceptibile ale Luminilor.

În ceea ce privește semnificațiile profunde (*maânî*) ale statutelor legale (*ahkâm*) ale acestui ritual, nu le vom expune căci nu o vom putea face în cadrul acestei scrieri. Indicarea prin simpla reverberație (*talwîh*) și „semnul mut” (*imâ*) vor fi suficiente și laudele să fie aduse lui Dumnezeu care a creat sublimele Ceruri spirituale și pământul grosier. Și tu ești Comoara (adevărată) căci tu ești Spiritul „poruncii coborâte între cele Două” („Cerurile” și „Pământul”)⁴,

¹ *Mahw* este de același ordin tehnic „ridicarea, anularea caracterelor obișnuite și eliminarea pretextului sau a slăbiciunii individuale” (*'illah*) (*ibid.*).

² Despre *ittihâd* a se vedea *Nota introductivă la Extincția în Contemplanță* a Shaykh-ului al-Akbar.

³ Literele constitutive ale Numelor divine fiind ele însele simboluri divine, sunt cu adevărat forme teofanice.

⁴ Cf. Coran; 65,12. În legătură cu acest verset a se vedea *hadith*-ul lui Ibn Abbâs citat în *Cartea extincției în Contemplanță*. Oricare a fost sensul pe care l-a avut în mod special în vedere acest Însoțitor (și nu este exclus ca acesta să se fi gândit la aplicația pe care a putut-o face Profetul în legătură cu Soțiile sale căci acest verset face parte

o, Pol Suprem (*Ghawth*) al Existenței, o, Comoară ascunsă (*Kanzu-l-Khafâ*)! Dacă tu cunoșteați realitatea esenței tale (*haqîqâtu dhâti-ka*) și minunea atributelor tale (*badi'u çifâti-ka*), tu ai fi spus în fiecare zi: „Dar cui aparține astăzi Împărăția Universului” (Coran; 40,16)¹. Neagă, deci, concepția (greșită) în schimbul celeilalte (adevărate) (*Fa'nfi-l-wahma bi-l-wahm*)², „și trezește-te” (*wa-ntabih*): „și tu te vei afla [ca fiind] El” (*wa-anta bi-H*). Și dacă taina nu ți se dezvăluie, fii cel puțin dintre cei care cred în ea: la această înțelegere simbolică poți avea acces.

din *Surata Divorțul*), aici este vorba despre o aplicare microcosmică având un caracter cu totul general.

¹ În textul coranic această problemă este urmată de răspunsul: „Este Dumnezeu Unic și Reductorul!” Autorul sugerează că acest răspuns, evocat implicit aici, corespunde unei constatări a Identității între Realitatea Esenței Personale și cea a Esenței Divine.

² Aceeași facultate mentală poate fi cauza erorii sau a înțelegerii [corecte]. De comparat cu formula vedică: „Mentalul este pentru om atât cauza sclaviei sale, cât și cea a eliberării sale”. Cf. Vidyâranya: Panca Daçi, VI, 68; XI, 116–117.

2.

ÎNVĂȚĂTURĂ DESPRE DANJA LEGALĂ (*Zakât*)

Shaykh-ul Muhyu-d-Dîn Ibn 'Arabî at-Tâi al-Hâtîmî al-Andulusi – fie ca Dumnezeu să-i sfințească taina – a spus:

Să știi – fie ca Dumnezeu să-ți adeverească printr-un Duh ce vine de la El – că *Zakât*, ca „sacrificiu purificator”¹, este de patru feluri:

1. Sacrificiul purificator al bunurilor (*zakâtu-l-amwâl*);
2. Sacrificiul purificator al cuvintelor (*zakâtu-l-aqwâl*);
3. Sacrificiul purificator al actelor (*zakâtu-l-af'âl*);
4. Sacrificiul purificator al stărilor sufletului (*zakâtu-l-ahwâl*).

De prima formă a *zakât*-ului nu ne vom ocupa deoarece ea este un lucru învățat prin învățătura obiș-

¹ Termenul *zakât* vine de la rădăcina lingvistică ce semnifică „puritate”, „creștere”. Dania legală, care este în realitate un impozit, este numită cu acest nume deoarece este definită de către Legea sacră ca un mijloc de „a aduce în stare de puritate” și „prosperitate” bunurile posedate ca și pe posesorii acestora sub raportul calității lor de proprietari. Dumnezeu a instituit această obligație poruncind Profetului: „la din bunurile lor o *çadaqah* prin care le vei curăți și purifica (*tazakkî-him*) etc.” (Coran; 9,103). Termenul *çadaqah* este un sinonim al *zakât*-ului dar prin Dania legală obligatorie desemnează și pe cea facultativă.